

Penerimaan dan Penolakan International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (ICERD) dalam Kalangan Masyarakat Melayu dan Bumiputera di Malaysia

Acceptance and Rejection International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (ICERD) amongst the Malays and Bumiputera in Malaysia

KARTINI ABOO TALIB @ KHALID
SURAIYA ISHAK

ABSTRAK

Perdebatan tentang ratifikasi atau perakuan menerima ICERD amat memuncak dengan pembahagian beberapa pandangan yang berbeza termasuk yang menyokong, menentang dan yang memilih dengan bersyarat. Gerakan ratifikasi ICERD ini dipelopori oleh aktivis hak asasi manusia yang kebanyakannya ialah daripada pertubuhan bukan kerajaan yang menyediakan laporan keperluan ratifikasi ICERD hanya dalam Bahasa Inggeris. Himpunan suara daripada kumpulan kecil aktivis badan bukan kerajaan ini menjadi kefahaman mengenai ICERD hanya tertumpu kepada pandangan segelintir kumpulan masyarakat iaitu mereka yang berpendidikan Inggeris, kelas atasan dan pertengahan. Sebilangan besar rakyat masih lagi belum jelas dan tercari-cari sumber yang boleh dipercayai dalam memahami kemelut ICERD ini. Tambahan lagi, dorongan yang bersifat gopoh juga menyebabkan himpunan rakyat membantah perakuan menerima atau ratifikasi ICERD. Kegopohan kerajaan untuk meratifikasi juga menjadi suatu tanda tanya. Artikel ini menjelaskan sebab musabab ICERD ditolak terutama kandungannya, kefahaman yang kurang dalam kalangan masyarakat Melayu dan Bumiputera, ketiadaan rundingan bersama rakyat, dan rentetan beberapa peristiwa yang agak tegar akhirnya membawa kepada penolakan ICERD. Faktor-faktor ini adalah sebahagian daripada 'stable tension' yang jika gagal diurus dengan baik, suasana tegang ini boleh bertukar menjadi ganas – rusuhan kaum.

Kata kunci: Ratifikasi; Etnisiti; Keganasan; Literasi; Pribumi

ABSTRACT

The debates over the ratification of ICERD divided into a few perspectives such as supporting, support with conditions, and against it. ICERD was championed by mostly non-Malays human rights activists that prepared a report on the need for ICERD in English. The collection of opinion from this non-governmental organization made the understanding of ICERD concentrated amongst the elitist people, middle class, and English oriented. Most people are still unclear and looking for reliable sources to understand the terms in ICERD. Tracing and defining ICERD about the future of Malays and Bumiputeras must be informed using the Malay language as the medium to disseminate it to all layers of society in Malaysia. The abrupt moved by the government to ratify it was deemed unnecessary by most people. This article examines the terms of ICERD, reasons for opposing it, insufficient understanding of the English version amongst the Malays and Bumiputera, absence of consultation with the people, and series of unfortunate events that resulted in rejecting ICERD. Alas, it is a stable tension that if it is ill-managed, it could transform into violence – an ethnic riot.

Keywords: Ratify; Ethnicity; Violence; Literacy; Indigenous

PENDAHULUAN

Dalam meneliti maksud keganasan atau ekstremisme, jarak julat daripada 'nonviolence' kepada 'violence' menunjukkan proses pergerakan yang melibatkan defisit sosial yang boleh berubah daripada sebuah detik perbezaan kepada bentuk keganasan. Namun begitu, pergerakan ini sangat dipengaruhi oleh tindakan yang diambil oleh kerajaan berdasarkan input yang diterima untuk menggunakan pendekatan

perundingan, tawar-menawar dan mediasi. Artikel ini membincangkan isu bantahan orang ramai terhadap ratifikasi ICERD yang difahami sebagai suatu agenda antarabangsa yang boleh menghapuskan hak istimewa pribumi – Melayu dan Bumiputera. Beberapa syarat dalam konvensyen ICERD jelas boleh dibahaskan, namun literasi kepada ICERD adalah kunci utama memahami rasional penerimaan dan penolakan ICERD. 'Katak tidak lagi di bawah tempurung' merupakan perkara tepat dalam menilai respons himpunan rakyat

yang menyatakan bantahan secara terbuka terhadap usaha kerajaan yang mahu meratifikasi ICERD. Namun kelemahan berkongsi inti pati kandungan ICERD dalam Bahasa Melayu kepada majoriti rakyat menjadi punca kepada penolakan ini. Bantahan menerusi himpunan ribuan rakyat adalah 'stable tension' yang jika gagal diurus boleh mencetuskan keganasan kaum.

LATAR BELAKANG ICERD

Menurut United Nation Human Rights Office of the High Commissioner (OHCHR) mengenai *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (ICERD) bermaksud Kovensyen Penghapusan Semua Bentuk Diskriminasi Kaum. Ianya adalah konvensyen Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu yang menjadikan hak asasi sebagai instrumen untuk menghapuskan diskriminasi dan mempromosikan kefahaman mengenai hak asasi di antara kaum. Konvensyen ini juga menentang sebarang ucapan berbaur perkauman dan mensabitkan hukuman jenayah ke atas mana-mana individu atau organisasi yang dikenali sebagai perkauman (OHCHR <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cerd.aspx>).

Sejarah penubuhan ICERD adalah ekoran peristiwa anti-sematik yang berlaku pada Disember 1960 di beberapa tempat di dunia dan Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu (PBB) telah mengambil resolusi mengutuk semua bentuk manifestasi dan praktis kaum, agama dan negara yang bersifat perkauman. Draf Deklarasi ICERD telah diterima oleh PBB pada 20 November 1963 dan pada tarikh yang sama juga PBB telah menggesa *Economic and Social Council* [Majlis Ekonomi dan Sosial] dan *Commission on Human Rights* [Suruhanjaya Hak Asasi] untuk menyediakan draf konvensyen bagi tujuan menghapuskan bentuk diskriminasi ekonomi, sosial dan penindasan terhadap hak asasi manusia. Draf bagi ICERD lengkap disediakan pada pertengahan tahun 1964 dan diwartakan pada 21 Disember 1965. Sehingga 2018 terdapat 88 buah negara yang telah meratifikasi ICERD dan masih ada 15 buah negara yang masih belum meratifikasinya termasuk Malaysia. Ratifikasi dalam undang-undang antarabangsa bermaksud suatu negara menyatakan persetujuannya untuk terikat kepada suatu perjanjian, dan pihak-pihak tersebut berhasrat menunjukkan persetujuan untuk terikat walaupun mereka tidak dipaksa untuk mengikat. Menurut undang-undang, jika sesebuah negara telah memberi ratifikasi, maka menjadi tanggungjawab pemimpin dan negara untuk mematuhi peruntukan yang telah ditandatangani,

menyediakan laporan berkala dan komited untuk menghapuskan segala bentuk diskriminasi kaum (OHCHR <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cerd.aspx>).

ICERD kini telah menimbulkan perdebatan hebat antara beberapa kumpulan yang boleh dikategorikan sebagai kumpulan yang menyokong, menyokong dengan bersyarat, dan kumpulan yang menentang sepenuhnya. Bagi kumpulan yang menyokong ICERD, kebanyakan mereka terdiri daripada kumpulan organisasi bukan kerajaan yang ahli-ahlinya adalah mereka yang berpendidikan, majoriti adalah berketurunan bukan Melayu, dan menuntut kesamarataan hak bagi minoriti bukan Melayu dan orang asli. Sementara kumpulan yang menentang serta menolak ratifikasi adalah mereka yang percaya bahawa konvensyen ini menolak raja-raja, menggugat kedudukan Islam dan perkara-perkara bersangkutan dengan keistimewaan Melayu/Bumiputera. Kumpulan yang menyokong dengan bersyarat adalah mereka yang mahu ICERD diratifikasi dengan bersyarat iaitu meletakkan pengecualian kepada beberapa perkara berkait dengan orang Melayu dan Bumiputera dalam Perlembagaan Persekutuan Malaysia (Ahmad Suhael 2018).

Perbincangan mengenai ratifikasi ICERD ini rancak dipelopori oleh badan-badan organisasi bukan kerajaan yang rata-ratanya menghimpunkan pandangan bukan Melayu dan Melayu yang berpendidikan Inggeris dan mahir bertutur dalam bahasa tersebut. Beberapa siri perbincangan mengenai ICERD ini telah diusahakan oleh Pusat Komunikasi Masyarakat (lebih dikenali sebagai KOMAS) dan beberapa badan bukan kerajaan yang memperjuangkan isu-isu hak asasi. Himpunan pandangan dan laporan yang eksklusif dan terpilih dalam Bahasa Inggeris ini belum cukup mewakili pandangan keseluruhan rakyat Malaysia terutamanya etnik Melayu dan Bumiputera Sabah/Sarawak yang dibesarkan dan menerima pendidikan berorientasi tempatan dan kebangsaan.

Penelitian tentang ICERD juga telah dilaporkan dalam sebuah projek penelitian bertajuk *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (Ong, 2012). Namun begitu Laporan ini ditulis dalam Bahasa Inggeris dengan metodologi lebih berat kepada menghimpunkan pandangan organisasi bukan kerajaan, warga Malaysia luar negara, pelajar universiti, SUHAKAM dan Jabatan Peguam Negara. Hasilnya juga cenderung memihak kepada usaha meratifikasi ICERD atas alasan bahawa Perlembagaan Malaysia telah mendiskriminasi golongan bukan Melayu. Pandangan responden yang mahukan ICERD dikaji dengan lebih mendalam dilihat

sebagai pandangan minoriti. Himpunan pandangan mereka yang terpelajar dengan temubual dijalankan dalam Bahasa Inggeris menyebabkan kefahaman mengenai ICERD tidak mencapai hasrat sebahagian besar rakyat Malaysia terutama etnik Melayu dan Bumiputera di kawasan luar bandar.

Tambahan pula Tun Mahathir juga telah mengeluarkan kenyataan umum bahawa ratifikasi ICERD ini hanya boleh dibuat selepas mendapat nasihat dan pandangan daripada semua komuniti dalam masyarakat.

ICERD dan kandungan peruntukan di dalamnya harus diterjemah ke dalam Bahasa Melayu sebagai usaha memastikan setiap lapisan masyarakat dapat memahami intipati ICERD dengan lebih baik dan mendalam. Bahasa Melayu adalah bahasa rasmi, bahasa komunikasi dan bahasa yang wajib diajar di sekolah-sekolah di Malaysia, maka kefahaman rakyat Malaysia melalui penggunaan bahasa kebangsaan adalah lebih berkesan. Jika perlu ICERD diterjemah ke dalam bahasa minoriti yang lain, maka usaha ini perlu dilakukan supaya capaian kefahaman dan persetujuan rakyat yang lebih menyeluruh boleh diperolehi. Kefahaman ini perlu agar rakyat boleh membuat keputusan rasional mengenai ICERD dan membantu negara melaksanakan amanah rakyat dengan lebih baik.

Secara amnya kita bersetuju dengan niat baik Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu (PBB) untuk mewujudkan order dunia sebagai suatu rujukan kepada semua masyarakat dunia secara universal tetapi kenyataan ini harus menonjolkan perbezaan antara sebuah masyarakat dengan masyarakat yang lain. Konvensyen universal ini harus mengikut acuan masyarakat setempat. Oleh itu, cara yang terbaik untuk memanfaatkan konvensyen universal PBB ini ialah dengan mendapatkan pandangan keseluruhan rakyat dan kesesuaian ratifikasi ICERD ini untuk masyarakat Malaysia yang mempunyai sejarah pembentukan Perlembagaan yang tersendiri. Suatu projek literasi ICERD perlu dilakukan bagi memenuhi cita-cita ini.

TERAS PERUNTUKAN ICERD

Kandungan teras peruntukan ICERD dirakam dan dibincang dengan merujuk kepada pernyataan OHCHR <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cerd.aspx>) yang telah memaparkan kandungan Artikel 1 hingga Artikel 6 Konvensyen. Setiap satu penjelasan artikel dibincangkan mengikut urutan yang dibahaskan seperti di bawah.

Definisi diskriminasi kaum merujuk kepada Artikel 1 Konvensyen yang diperuntukan didalam ICERD dinyatakan seperti berikut:

Artikel 1 Konvensyen mendefinisikan diskriminasi kaum sebagai

any distinction, exclusion, restriction or preference based on race, color, descent or national or ethnic origin which has the purpose or effect of nullifying or impairing the recognition, enjoyment or exercise, on an equal footing, of human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural or any other field of public life.

Jika diterjemah maksudnya ialah seperti berikut:

sebarang perbezaan, pengecualian, sekatan atau pilihan berdasarkan ras, warna kulit, keturunan atau kewarganegaraan atau keturunan asal etnik tersebut yang mempunyai maksud atau kesan yang bersifat menafikan atau merosakkan pengiktirafan, kebahagiaan atau amalan, kesetaraan, hak asasi dan kebebasan dalam politik, ekonomi, sosial, budaya atau sebarang bentuk kehidupan awam.

Berdasarkan maksud penterjemahan tersebut, perbezaan yang dibuat berdasarkan kewarganegaraan (antara warganegara dan bukan warganegara) secara khasnya tidak dianggap suatu bentuk diskriminasi. Begitu juga dengan dasar diskriminasi positif dan pengukuran yang diambil untuk mempromosikan kesamarataan dan membetulkan ketidakseimbangan. Tambahan lagi, definisi Artikel I ini tidak membezakan antara diskriminasi berdasarkan etnisiti dan ras. Ini kerana perbezaan antara etnik dan ras masih menjadi perdebatan dalam kalangan antropologis. Namun begitu, penggunaan istilah keturunan dalam hal ini turut termasuk didalamnya maksud diskriminasi berdasarkan kasta dan segala bentuk yang melibatkan status keturunan. Diskriminasi tidak seharusnya terhad hanya kepada ras atau etnik bagi penggunaan Konvensyen ini tetapi ia turut menilai impak atau kesan daripada pelaksanaan dasar yang dikatakan mendiskriminasi.

Dalam usaha mengenalpasti suatu tindakan itu memberi impak atau kesan bertentangan dengan Konvensyen, perkara yang dilihat ialah sama ada tindakan itu telah memberi impak ketidakadilan terhadap sesuatu kumpulan disebabkan ras, warna kulit, keturunan, kewarganegaraan atau asal keturunan etnik tersebut. Persoalannya ialah sama ada individu itu dikategorikan dalam kumpulan etnik tertentu perlu diputuskan terlebih dahulu terutama dalam keadaan tanpa kategori bangsa, maka identifikasi diri berdasarkan pandangan peribadi akan digunakan.

PENCEGAHAN DISKRIMINASI

Merujuk kepada OHCHR (<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cerd.aspx>), Artikel 2 Konvensyen mengutuk diskriminasi kaum dan memastikan negara melaksanakan kaedah yang sesuai tanpa berlengah iaitu suatu dasar penghapusan semua bentuk diskriminasi dan memaksa semua pihak mempromosi kefahaman antara kaum. Bagi mencapai matlamat ini, Konvensyen menetapkan negara yang telah menandatangani konvensyen ini melaksanakan beberapa perkara berikut iaitu:

1. Tidak mengamalkan diskriminasi kaum dalam institusi awam
2. Tidak menaja, mempertahankan atau menyokong diskriminasi kaum
3. Menyemak semula dasar-dasar dan melakukan pindaan atau membatalkan segala punca yang menyebabkan diskriminasi kekal
4. Menghalang dengan segala kaedah yang sesuai termasuk melalui undang-undang dalam bidang kuasa, segala bentuk diskriminasi kaum oleh individu atau organisasi
5. Menggalakkan kumpulan, pertubuhan dan segala saluran yang menghapuskan sempadan antara kaum, dan tidak menggalakkan pembahagian kaum

Negara yang telah menandatangani konvensyen ini mesti patuh dalam keadaan tertentu menggunakan dasar diskriminasi positif bagi kumpulan kaum tertentu bagi menjamin 'kebahagiaan sepenuh dan setara hak-hak asasi manusia dan kebebasan.' Walau bagaimanapun, kaedah ini harus jelas, dan tidak dalam apa jua keadaan memberi kesan kekal kepada hak tidak setara atau terpisah terhadap kumpulan-kumpulan etnik lain setelah objektif kesetaraan yang diambil berjaya dicapai.

Artikel 5 Konvensyen menjelaskan dengan lebih terperinci tanggungjawab Artikel 2 dan mewujudkan tanggungjawab khas bagi menjamin hak semua manusia adalah setara dalam undang-undang tanpa mengira ras, warna kulit, warganegara atau asal keturunan (OHCHR <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cerd.aspx>). Ia turut menyenaraikan hak-hak tertentu dalam maksud kesetaraan yang mesti dilaksana iaitu:

1. Layanan setara oleh Mahkamah dan Tribunal
2. Keselamatan diri dan kebebasan daripada tindakan ganas
3. Hak politik dan awam yang disahkan dalam ICCPR [International Covenant on Civil and Political Rights]

4. Hak ekonomi, sosial dan budaya yang disahkan dalam ICESCR [International Covenant on Economic, Social, and Cultural Rights]
5. Hak untuk akses perkhidmatan dan tempat yang digunakan oleh orang awam termasuk pengangkutan, hotel, restoren, kafé, teater, tempat parkir. Senarai ini tidak terhad dan tanggungjawab ini luas untuk semua hak-hak asasi manusia.

Artikel 6 Konvensyen memastikan negara yang telah menandatangani konvensyen ini menyediakan perlindungan dan penyelesaian efektif melalui saluran mahkamah atau institusi-institusi bebas atas segala tindakan diskriminasi kaum termasuk hak mendapatkan penyelesaian undang-undang dan pampasan atas kecederaan yang dideritai akibat diskriminasi kaum (OHCHR <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cerd.aspx>).

Peruntukan dan kandungan ICERD harus diterjemah dan dikupas menggunakan Bahasa Melayu sebagai usaha memastikan setiap lapisan masyarakat dapat memahami intipati ICERD dengan lebih baik dan mandalam. Walaupun terdapat kandungan yang dilihat baik dalam ICERD, kupasan secara kritis perlu dibahas secara terbuka supaya orang ramai boleh menilai baik dan buruk sesebuah konvensyen antarabangsa sebelum kerajaan memutuskan bahawa ianya baik untuk rakyat dan negara. Projek literasi ini perlu digerakkan ke seluruh negara bagi mendapatkan maklum balas orang ramai mengenai impak menandatangani ICERD ini dan komitmen negara serta pemimpin jika ianya dipersetujui. Usaha mendapatkan maklum balas orang ramai ini boleh dilakukan melalui kaedah 'Town Hall Meeting' yang telah berjaya dilakukan oleh pihak Jabatan Perpaduan Negara dan Integrasi Nasional dalam mengumpulkan maklum balas rakyat mengenai isu perpaduan rakyat. Kerajaan Malaysia adalah sebuah kerajaan pilihan rakyat, maka suara hati dan maklum balas rakyat perlu diberi perhatian utama sebelum sesuatu keputusan yang melibatkan masa depan rakyat ditandatangani oleh pemimpin negara di peringkat antarabangsa.

WARISAN PENJAJAH DAN ASAS ILMU

Dalam memahami masyarakat majmuk di Malaysia, ilmu asas atau *knowledge based-line* harus dihuraikan terutama sekali era kehidupan sebelum kedatangan penjajah di Tanah Melayu atau Kepulauan Melayu. Fenomena kesepaduan sosial telah lama wujud sebelum kedatangan Barat melalui laluan dagang merentasi Selat Melaka, Laut Cina Selatan, dan Teluk Bengala yang giat aktif lebih-lebih lagi di

zaman Kesultanan Melaka. Bentuk kesepaduan sosial sebelum zaman penjajahan ialah zaman kemasyuran laluan dagang yang membawa bersama pengaruh agama Hindu dan Buddha pada kurun ke lima dan ke tujuh, diikuti dengan proses Islamisasi pada kurun ke sebelas. Kesemua pengaruh ini turut mendorong berlakunya beberapa proses asas hubungan dan interaksi sesama manusia iaitu; proses amalgamasi melalui perkahwinan campur orang-orang Tanah Besar Cina dengan orang Melayu yang melahirkan kumpulan Baba-Nyonya di Melaka, proses akulturasi pada makanan, pakaian, dan bahasa berlaku dengan begitu pantas berlaku menerusi pengalaman harian; dan proses akomodasi dalam mengekalkan identiti dan budaya etnik masing-masing yang sekaligus telah mengkayakan lagi naratif kesepaduan sosial sebelum zaman penjajahan.

Seterusnya bentuk kesepaduan sosial selepas kedatangan koloni terutamanya British telah memberi tafsiran baru dengan mengubah demografi masyarakat majmuk di Tanah Melayu. Tindakan British melalui pendekatan *define and rule* iaitu mendefinisi dan memerintah telah mewujudkan kategori kaum bagi memudahkan British mentadbir dan mengukuhkan *status quo* mereka kerana dengan memberi definisi kepada maksud *native* atau pribumi, British sebenarnya meletakkan batas kuasa dan akses kepada tanah, sumber bahan mentah, kemudahan fasiliti, dan sebagainya (Mahmood 2012). Pribumi Melayu yang mempunyai pelbagai suku kaum termasuk Jakun, Temuan, Kanaq, dan sebagainya kini telah dibahagikan mengikut kategori Melayu Islam bagi yang beragama Islam dan orang Asli sebagai mereka yang bukan Islam serta masih mengamalkan kepercayaan animisme. Begitu juga dengan nasib buruh imigran dari India, dan Tanah Besar China yang dibawa masuk oleh British turut diberi kategori etnik secara pukal iaitu sesiapa saja buruh dari India dan Tanah Besar China tanpa mengira suku dan dialek akan dilabelkan sebagai bangsa India dan bangsa Cina. Walhal, golongan imigran ini masih mempunyai perbezaan jelas dari segi suku, bahasa, dialek, kepercayaan agama dan jatidiri masing-masing. Misalnya golongan imigran dari India semuanya dilabelkan sebagai bangsa India tanpa mengira suku Tamil, Malayali, Telegu, Singhalese; sementara dari Tanah Besar China orang-orang Cina yang datang ke Tanah Melayu kebanyakannya dari wilayah selatan misalnya Guoangzhou, Fujian, Tianjin yang turut mempunyai suku, nilai dan norma berbeza termasuk dialek Kantonis, Hakka, Hokien, dan Hailam (Hariati, 2012). Mereka juga mendapat label secara pukal iaitu dikategorikan sebagai bangsa Cina.

Tambahan lagi, tindakan *define and rule* juga telah menyebabkan segregasi berlaku mengikut etnisiti, ruang bandar dan luar bandar, jenis pekerjaan, status sosial dan kelas, maju dan mundur sesebuah kawasan, jenis bantuan dan sokongan, dan pembangunan infrastruktur. Warisan penjajah ini masih terus dirasai hingga kini. Wujudnya kategori etnik membolehkan British menempatkan imigran Cina di kawasan lombong bijih timah, emas, perak, tembaga, aluminium yang akhirnya membangun menjadi sebuah bandar baharu yang dilengkapi dengan infrastruktur seperti jalan raya, kemudahan hospital dan sekolah, perkhidmatan awam, transaksi ekonomi dan dagangan, golongan berpendidikan dengan kelas pendapatan yang berbeza dengan golongan petani dan nelayan di luar bandar, miskin dan serba kekurangan, amalan kehidupan tradisi, daif pendidikan dan mundur dari segi pembangunan kemudahan serta infrastruktur. Sementara buruh imigran India yang dibawa masuk ke Tanah Melayu pula dihimpunkan di estet-estet bagi mengurus hasil tani yang bersifat komersil seperti getah dan kelapa sawit. Kebanyakan estet kepunyaan Inggeris dilengkapi dengan pelbagai kemudahan asas yang minima dan dipantau dalam kawasan yang berpagar (Hagan & Wells 2005).

Warisan penjajah yang mewujudkan kategori etnik, segregasi, turut mendorong kepada pengiktirafan identiti vernakular yang mencorakkan masyarakat Malaysia memilih akomodasi kerana populasi imigran yang ramai turut membawa bersama suara-suara mereka bagi melindungi kepentingan budaya, bahasa, kepercayaan dan identiti diri. Kemasukan imigran Cina yang bermaustautin di Singapura sebagai negeri-negeri Selat juga suatu yang tidak terkawal yang akhirnya bila merdeka Singapura sudah didiami oleh populasi imigran Cina yang turut menguasai ekonomi hasil peluang yang diberikan oleh British disamping memberikan ruang dan peluang kepada pendatang Cina membeli dan memiliki tanah-tanah di Tanah Melayu yang berharga dari segi nilai dan strategi lokasi tanpa disedari oleh Raja-Raja Melayu.

Keadaan ini juga dilihat sebagai pemangkin kepada peristiwa keluarnya Singapura dari gabungan Malaysia pada 1965 iaitu disebabkan populasi yang ramai dan suara majoriti etnik Cina yang telah menguasai Singapura selain daripada beberapa sebab lain yang sering diulang guna oleh sarjana iaitu dua peristiwa konflik etnik pada 1964, perselisihan kerajaan Persekutuan dengan kerajaan negeri Singapura mengenai kerusi di Parlimen, dan isu cukai yang akan dikenakan ke atas Singapura (Edmund 2015; Nidzam et al. 2017). Hakikatnya, Malaysia tidak lagi berupaya mengatasi suara majoriti populasi

masyarakat Cina yang telah didatangkan dengan begitu ramai oleh British atas dasar koloni yang mengaut untung hasil bumi ini untuk kepentingan mereka.

MEMAHAMI KONSEP MASYARAKAT MALAYSIA

Selain daripada konsep akomodasi yang membawa kepada integrasi terhadap maksud kepelbagaian yang diraikan iaitu perpaduan dalam kepelbagaian, ada beberapa lagi konsep sosiologi yang boleh digunakan dalam menjelaskan struktur masyarakat majmuk di Malaysia. Sebagai sebuah negara yang sarat dengan warisan koloni, kita akur dengan '*sociological imagination*' yang melihat bagaimana kesan sejarah telah mencorakkan struktur biografi masyarakatnya bermula dengan individu, keluarga, dan komuniti (Mills 2000). Malaysia sering dirujuk sebagai sebuah negara yang telah berjaya mengurus kepelbagaian dengan rekod konflik etnik yang paling minima berbanding dengan Sri Lanka (Sirimal 2008).

Shamsul (1997) membahaskan bahawa masyarakat Melayu sebelum merdeka telah pun mengalami suatu keadaan pluralisme dari segi kepelbagaian etnik, jenis pekerjaan dan dagangan, perkahwinan campur dan sebagainya. Kedatangan British telah memberi definisi baru kepada golongan pribumi dan imigran yang dibawa masuk serta telah membahagikan masyarakat kepada beberapa kategori mengikut etnik, pekerjaan, dan tempat tinggal yang menjadikan masyarakat plural dibentuk secara segregasi. Peninggalan ilmu koloni ini terus kekal dalam kerancangan pembangunan tetapi telah menjadikan kepelbagaian atau *diversity* sebagai rencam yang harus diterima dan didepani dengan penuh toleransi. Kini, kepelbagaian dicabar kerana ianya memberi ruang kepada setiap identiti *vernacular* mengekalkan identiti masing-masing dan dilihat sebagai mencabar usaha pembinaan negara bangsa.

Walaupun Shamsul (2009) menegaskan bahawa kepelbagaian itu adalah identiti negara bangsa Malaysia kerana *nation of intent* atau bangsa idaman adalah impian masing-masing bagi setiap warganegara dan tidak seharusnya dilihat dalam konteks asimilasi semata-mata. Persoalan negara bangsa kini adalah bergantung kepada '*state of mind*' iaitu pemikiran, penerimaan dan pengiktirafan warga Malaysia terhadap identiti negara bangsa mereka dan tidak seharusnya diukur sebagai suatu '*by product*' atau suatu bentuk yang perlu dihasilkan bagi sebuah

negara bangsa. Namun begitu jika tuntutan negara bangsa masih mahu kepada '*by product*' maka usaha ini boleh diubahsuai selain daripada kepelbagaian sebagai identiti, iaitu jika rakyat Malaysia bersedia dengan idea *biculturalism* yang menonjolkan hanya dua kategori identiti diri iaitu Bumiputera dan bukan Bumiputera.

Sementara konsep *imagined community* atau komuniti bayangan dalam maksud '*host and settler society*' oleh Anderson (2006) sangat penting untuk dikupas dalam memahami masyarakat Malaysia. Istilah '*host and settler society*' boleh diterjemah sebagai hubungan antara 'tuan rumah' dengan *settler* iaitu pendatang yang datang menetap atau tinggal di kawasan tuan rumah yang telah lengkap dengan sistem dan adat masyarakat yang bertamadun. Sejarah Malaysia memperlihatkan struktur ketamadunan yang telah dibina dengan adanya sistem hierarki termasuk raja atau sultan, pembesar negeri, pedagang, hulubalang, rakyat sehinggalah golongan hamba. Kedatangan British dengan membawa masuk buruh asing daripada China dan India telah mengubah sistem, demografi dan lanskap masyarakat Tanah Melayu di era tahun 1920an dengan begitu pesat. Sejarah Tanah Melayu akhirnya akur dengan perubahan susur masa ini yang memberi impak besar terhadap diri mereka selaku tuan rumah. Beberapa siri penentangan ke atas penjajah menerusi peristiwa pembunuhan J.W.W Birch di Pasir Salak Perak, serta penentangan keras pahlawan Melayu seperti Dol Said di Nanning, Tok Gajah, Mat Kilau, dan Tok Bahaman adalah fakta sejarah yang melihat jerih-perih masyarakat Melayu mempertahankan ketuanan Melayu yang menjadi tuan rumah di Tanah Melayu.

Kemasukan buruh asing dari China terutamanya menjadi perkara menarik untuk dibahas kerana Inggeris tidak pernah menjajah Tanah Besar China. Inggeris hanya mempunyai konsesi di Manchuria selepas menang dalam perang Candu. Peruntukan konsesi oleh kerajaan China kepada koloni British adalah bersyarat iaitu mereka perlu membayar sewa kepada kerajaan China atas konsesi tanah yang diduduki untuk suatu tempoh tertentu; konsesi membenarkan koloni menyewakan sebahagian tanah tersebut kepada pihak swasta tetapi permohonan sewa harus dibuat secara langsung kepada kerajaan China. Quigley (1928) menjelaskan bahawa walaupun kuasa Barat mempunyai konsesi di China, tetapi kuasa sebenar masih berada di tangan kerajaan China. Agenda konsesi ini satu persatu dibatalkan oleh kerajaan China bermula dengan Jerman pada 16 Mac 1917, Russia pada 23 September 1920, dan British pada 9 Februari 1927 tetapi efektif bermula pada

15 Mac 1927. Desakan revolusi industri Barat telah mendorong Inggeris untuk membawa masuk buruh-buruh dari daerah Fujian, Guangzhou, dan Tianjin ke Tanah Melayu pada awal tahun 1920-an bagi bekerja di ladang-ladang getah dan lombong-lombong bijih timah, emas dan sebagainya. Tawaran menarik telah dibuka oleh British bagi membolehkan penduduk dari wilayah ini berhijrah termasuk gaji, tempat tinggal dan pemilikan tanah.

Kemurahan hati British kepada golongan imigran daripada China dan India ini tidak harus dipendam sebagai tinggalan sejarah yang harus dilupakan. Ini kerana tindakan koloni telah membuka laluan kepada pendatang asing peluang yang cerah untuk maju dan moden dan menafikan hak sebenar penduduk Melayu dan pribumi. Perkara yang sama turut berlaku ke atas kemasukan Inggeris ke Australia. Tambahan kepada konsep '*host and settler*' ini ialah melihat bagaimana konsep ini dimanipulasi oleh golongan koloni sebagai pendatang Australia dalam memberi definisi baru terhadap tuan rumah dan tetamu. British ketika menemukan Australia telah mengeluarkan kenyataan umum bahawa Australia adalah '*terra nullis*' iaitu negara yang tiada berpenghuni. Kenyataan ini diguna untuk memberi justifikasi bahawa koloni bukanlah tetamu sebaliknya menjadi peneroka yang mengaku diri sendiri adalah tuan rumah. Lorena dan Evershed (2019) menjelaskan bahawa penemuan ratusan tulang manusia dalam kubur beramai-ramai di beberapa tempat di Australia termasuk di Queensland, Western Australia, Northern Territory, and New South Wales, adalah bukti pembunuhan beramai-ramai orang asli Australia secara ditembak, diracun, dan menolak kanak-kanak jatuh ke dalam gaung. Pembunuhan ini dilakukan oleh tentera British dengan disokong oleh kerajaan koloni bagi memberi laluan kepada mereka menjadi tuan tanah di Australia.

Perbezaan sejarah koloni Inggeris di Tanah Melayu ini yang sebenarnya harus dihargai oleh rakyat Malaysia bahawa ketamadunan orang-orang Melayu dan adanya Raja-Raja Melayu telah membolehkan peristiwa sebegini tidak berlaku di Tanah Melayu. Sebelum dan selepas merdeka, Raja-raja Melayu adalah pelindung rakyat tanpa mengira bangsa dan keturunan. Maka ratifikasi ICERD tidak diperlukan bagi tujuan perlindungan. ICERD juga tidak memberi jaminan perlindungan yang sah kerana negara-negara yang telah meratifikasi ICERD adalah juga negara-negara yang telah mencemar hak asasi manusia di negeri mereka sendiri termasuk Israel dengan peristiwa pembunuhan rakyat Palestine di kem pelarian Syattila, China dengan pembunuhan dan diskriminasi terhadap bangsa Muslim Uyghur,

Amerika Syarikat sebagai penipu besar yang telah menyerang Iraq atas tuduhan memiliki *Weapon of Mass Destruction* yang telah dibuktikan palsu dan tidak benar (Matthews 2016).

ICERD 'MEMBENIH' KEGANASAN

Salah faham keperluan ratifikasi ICERD yang diusul, dimaju, dan didokong oleh kebanyakan golongan bukan Melayu menjadikan ICERD dilihat cuba menghapuskan hak bangsa Melayu dan Bumiputera. Sedangkan bangsa Melayu dan Bumiputera secara jelas melihat diri dalam lensa '*host and settler*' iaitu selaku tuan rumah hak mereka tidak boleh dilucutkan dengan memberi hak yang setara kepada golongan pendatang. Sentimen ini yang dirasakan oleh kebanyakan bangsa Melayu dan Bumiputera sebagai usaha yang bukan sahaja mengeneipkan hak mereka tetapi menjadikan Raja-Raja Melayu yang kini menjadi lambang kedaulatan terus hilang taring dan bisanya. Himpunan ratusan ribu manusia memenuhi jalan raya di ibukota Kuala Lumpur dan disekitar Wilayah Persekutuan pada 8 Disember 2018 yang diuar-uarkan oleh Jawatankuasa Kerja PAS telah disahut dengan ribuan sokongan majoriti Melayu dan Bumiputera untuk menyatakan bantahan terhadap ratifikasi ICERD (Tarrance Tan (a) 2018).

Menelusuri beberapa peristiwa dalam susur masa dalam tahun 2018, bantahan terhadap ICERD sudah boleh dijangka. Kemenangan Pakatan Harapan (PH) pada 9 Mei 2018 yang telah menukar kerajaan secara demokratik tanpa sebarang konflik adalah petunjuk kepada kematangan sistem demokrasi. Namun begitu petunjuk kematangan demokrasi ini telah dituba dengan beberapa tindakan terburu-buru beberapa ahli politik dalam PH yang mahu menggunakan momentum kemenangan pilihan raya umum 9 Mei untuk melakukan perubahan segera. Malangnya tindakan ini tidak menggembarakan majoriti masyarakat Melayu yang masih lagi terkejut dengan perubahan kerajaan yang dialami.

Beberapa rentetan peristiwa yang dilihat akhirnya memberi impak kepada kegagalan ratifikasi ICERD boleh digalurkan seperti berikut:

1. Tindakan ahli *Democratic Action Party* (DAP) menerusi Menteri Kewangan Lim Guan Eng yang mengeluarkan Kenyataan Rasmi Kementerian Kewangan dalam Bahasa Mandarin pada 21 Jun 2018 menimbulkan kejutan besar dan keraguan dalam kalangan orang Melayu mengenai pilihan mereka terhadap kerajaan baru (Tarrance Tan (b) 2018).

2. Kenyataan dan tuntutan meluluskan Sijil Peperiksaan Bersepadu (UEC) oleh Timbalan Menteri Pendidikan Teo Nee Ching, ahli DAP turut menyemarakkan rasa tidak puas hati rakyat termasuk golongan Cina yang menguruskan sekolah-sekolah vernakular kerana UEC ini mendiskriminasi anak-anak Cina yang telah berada didalam sistem sekolah jenis kebangsaan yang setia kepada silibus kebangsaan. Sebaliknya UEC mengutamakan silibus dari Taiwan dan Tanah Besar Cina sebagai teras pengajian dan ini mengeneipkan usaha pembinaan negara bangsa yang berteraskan integrasi bagi membina jati diri kebangsaan yang pelbagai. Silibus pendidikan dari Taiwan dan Tanah Besar Cina secara langsung menolak usaha ini (Malaysiakini 2019).
3. Desakan Barisan Bertindak Hak Asasi Hindu (HINDRAF) pada 28 Mei 2018 untuk membuka Universiti Teknologi Mara (UiTM) kepada semua kaum adalah cubaan menjolok sarang tebuhan yang turut diibaratkan menuang minyak ke dalam api yang akan mencetuskan kemarahan Melayu dan Bumiputera, kerana pembukaan UiTM kepada bukan Melayu adalah bertentangan dengan matlamat penubuhan UiTM yang mendokong Artikel 153 Perlembagaan Persekutuan berkenaan hak dan keistimewaan orang Melayu. Tambahan lagi justifikasi kewujudan Institut Pendidikan Tinggi Swasta seperti Universiti Tun Abdul Razak, Universiti Tunku Abdul Rahman, Universiti Lim Kok Wing, HELP Universiti dan sebagainya telah mencukupi bagi memenuhi permintaan pelajar bukan Melayu yang rata-ratanya berada dalam kelas ekonomi yang lebih baik daripada etnik Melayu dan Bumiputera selain daripada pilihan ke Universiti Awam yang terbuka pada semua kaum berdasarkan kuota populasi yang disediakan oleh Kementerian Pendidikan Tinggi (Ahmad Suhael 2019; Mohd Anwar Patho Rohman et al. 2018).
4. Peristiwa kekecohan antara pemaju One City Development Sdn. Bhd dengan penganut Hindu di Kuil Sri Maha Mariamman di USJ 25 Putra Height, Subang Jaya pada 26 November 2018 berakhir dengan tragedi. Pergaduhan jam 3 pagi dengan 18 kenderaan terbakar mendesak 700 anggota keselamatan digerakkan bagi mengawal keadaan. Ketua Polis Negara Tan Sri Mohamad Fuzi Harun mengumumkan polis telah menahan 17 lelaki dan mengadakan kawalan 24 jam. Pada 27 November 2018, anggota Unit Bantuan Perkhidmatan Kecemasan (EMRS) Balai Bomba

dan Penyelamat (BBP) Subang Jaya, Muhammad Adib (24 tahun) telah diserang dan dipukul hingga parah dan jentera bomba dirosakkan selain dua kenderaan lain dibakar. Walaupun pihak kuil mendakwa bahawa Muhammad Adib parah disebabkan kemalangan Jalan Raya, Ketua Polis Negara dan kenyataan pakar perubahan menegaskan sebaliknya. Muhammad Adib disahkan meninggal dunia pada 17 Disember 2018 setelah proses rawatan yang diberi tidak menunjukkan perubahan positif (Teoh Pei Ying 2019).

Kesemua himpunan peristiwa ini berlaku dalam tempoh yang singkat selepas kemenangan bersejarah 9 Mei 2018 yang memperlihatkan beberapa kekhuatiran kuasa oleh kaum Melayu dan Bumiputera terhadap Malaysia baru yang merasakan bahawa golongan bukan Melayu cuba untuk menggunakan saat kematangan demokrasi bagi melakukan perubahan demi kepentingan kesamarataan mereka. Tindakan ini tidak menggembirakan majoriti kaum Melayu dan Bumiputera serta agenda ratifikasi ICERD dilihat sebagai satu lagi perkara yang membimbangkan kerana keupayaan bukan Melayu melobi sehingga ke peringkat antarabangsa untuk tuntutan kesetaraan hak asasi seolah-olah mengeneipkan Melayu dan Bumiputera sebagai 'tuan rumah' di tanah air sendiri.

Beberapa orang pakar Perlembagaan Malaysia melihat Artikel 1(4) Konvensyen ICERD adalah bercanggah dengan beberapa perkara dalam Perlembagaan Persekutuan Malaysia termasuk Perkara 153 Hak Istimewa Melayu dan Bumiputera serta hal kerakyatan dan kewarganegaraan yang diberi kepada bukan Melayu melalui prinsip 'Jus soli,' Perkara 89 dan Perkara 90 Tanah Rizab Melayu, Perkara 11 mengenai kebebasan beragama, Perkara 8(5) mengenai kemasukan perkhidmatan oleh orang Melayu ke dalam Rejimen Askar Melayu di-Raja (Adnan 2018). Perdebatan mengenai perkara-perkara ini oleh golongan bukan Melayu telah lama dicanang dan keluhan ini seolah-olah tiada penghujungnya (Mohd Salleh Abas 1985; Nazri & Ahmad 2012; Ahmad Suhael 2018).

Perkara-perkara dalam Perlembagaan Persekutuan adalah penerusan perjanjian-perjanjian awal yang telah dibuat antara British dan negeri-negeri Melayu. Tambahan lagi, pemimpin kaum bukan Bumiputera telah bersetuju dengan peruntukan ini sebagai membalas pemberian syarat-syarat kewarganegaraan yang longgar dan syarat sedemikian membolehkan mereka menjadi warganegara dengan begitu mudah.

Nazri dan Ahmad (2012) dan Mohd Salleh Abas (1985) turut menyokong bahawa kedudukan istimewa orang Melayu dan Bumiputera ini tidak mutlak, malah telah diseimbangkan dengan kepentingan sah lain-lain kaum yang turut dilindungi di bawah Perlembagaan Persekutuan ini. Peruntukan keistimewaan ini tidak ada had masa dan ianya harus dihormati oleh kaum bukan Melayu yang secara realiti telah menikmati kemakmuran dan pembangunan tanpa ada diskriminasi.

Sebaliknya, jika ratifikasi ICERD ini diteruskan, ianya akan membuka ruang kepada pihak antarabangsa untuk mempersoalkan perkara-perkara berkaitan dengan keistimewaan kaum Melayu dan Bumiputera di negeri Sabah dan Sarawak. Peruntukan Artikel 1(4) walaupun bertujuan untuk membantu kaum yang ketinggalan menerusi diskriminasi positif tetapi klausa didalamnya turut terkandung tujuan inisiatif khas ini jika ianya telah tercapai, maka ianya perlu dihapuskan. Maka kesan kepada ICERD ialah penghapusan kuota anak Melayu, Sabah dan Sarawak yang diperuntukan di dalam Perkara 153, sedangkan ia perlu terus kekal kerana akta ini bukan sahaja membincangkan soal keistimewaan Melayu dan Bumiputera tetapi persoalan kewarganegaraan di Malaysia. Apa yang perlu diketengahkan disini secara bersepadu ialah Perlembagaan Persekutuan bermaksud kepada keadilan dan bukannya kesamarataan kerana faktor agama, budaya, kedudukan ekonomi masyarakat, ruang bandar dan desa adalah sangat berbeza di Malaysia.

Namun begitu dalam mengupas isu-isu sensitif ini, terdapat juga desakan untuk memikirkan bahawa ICERD mungkin diperlukan bagi membantu isu diskriminasi oleh bukan Melayu terhadap komuniti Melayu dalam bidang pekerjaan di sektor swasta. Kajian rintis oleh Lee dan Muhammad (2016) menunjukkan bahawa berlaku diskriminasi di sektor swasta dalam proses pengambilan pekerja terutama terhadap etnik Melayu. Sektor swasta yang dikuasai oleh bangsa Cina mempunyai kecenderungan tinggi untuk memilih bangsa Cina sebagai pekerja mereka. Kajian seperti ini harus diteruskan dan tidak terhad setakat isu pengambilan pekerja, tetapi terus mengkaji corak dan tahap diskriminasi terutama dalam pengurusan kenaikan pangkat, skala gaji, bonus, khidmat kebajikan, imbuhan persaraan dan sebagainya. Dalam konteks ini mungkin ratifikasi ICERD akan membolehkan persoalan diskriminasi di Malaysia diterokai dengan lebih terperinci dan empirikal bersama solusi yang lebih mantap untuk proses penyatupaduan bangsa.

KESIMPULAN

Walaupun ICERD tidak berakhir dengan tragedi rusuhan kaum, tetapi bibit-bibit perbezaan ini telah menghasilkan kemarahan, percikan bunga api yang jika ianya tidak dikawal, api yang kecil akan menjadi api yang marak sebagai alasan untuk mengulangi peristiwa hitam 13 Mei 1969. Sorotan kajian lalu telah membuktikan bahawa berlakunya 13 Mei 1969 sangat terkait dengan beberapa siri peristiwa melibatkan rasa tidak puas hati orang Melayu terhadap penguasaan ekonomi orang Cina yang diberi laluan oleh koloni sebagai halangan kepada orang Melayu untuk bergerak maju. Rasa tidak puas hati ini membekam ibarat api dalam sekam yang jika ianya tidak berjaya dipadamkan, kemarahan rasa tidak puas hati ini akan menukar rasa tidak puas hati kepada suatu bentuk rusuhan beramai-ramai terhadap agenda yang menggugat etnik Melayu dan Bumiputera selaku tuan rumah.

Namun begitu, adat dan adab orang Melayu yang berbudi dan bersedia untuk berunding dan tawar menawar membolehkan rasa sengketa ini dielak secara berhemah dan praktikal. Tambahan lagi, identiti bangsa yang diandaikan semakin menipis atas rasional kepentingan material, keuntungan bersama dalam aspek ekonomi dan sebagainya tidak boleh dipandang remeh kerana himpunan bantahan ICERD yang dilakukan secara aman dan beramai-ramai adalah majoriti bangsa Melayu yang masih tebal tahap keetnikan dan mahu Perlembagaan Persekutuan dihormati kerana masyarakat Cina dan India, serta etnik minoriti lainnya telah disambut baik dan dibenarkan menikmati hasil bumi ini dengan penuh rasa toleransi dan hormat menghormati. Pepatah Melayu secara halus menggambarkan bahawa seseorang itu 'jangan jadi seperti si kudung dapat cincin' atau 'kaduk naik junjung' yang mahu 'beraja di mata dan bersultan di hati.' Kekuatan ekonomi oleh etnik minoriti Cina dan India telah dibuktikan dengan tinjauan Forbes bagi senarai mereka yang paling kaya dan berharta (<https://www.forbes.com/malaysia-billionaires/list/>). Kerajaan turut sama berusaha membantu masyarakat miskin merentasi batas etnik dan agama secara berterusan dengan memberi kemudahan awam yang dinikmati secara saksama oleh semua lapisan masyarakat. Jika ada kes diskriminasi yang terpencil ianya masih boleh diselesaikan dengan saluran pihak berkuasa dan perundingan bergantung kepada konteks perselisihan yang berlaku. Apa yang penting, keganasan bukan suatu pilihan dalam mengurus kepelbagaian.

PENGHARGAAN

Penulis mengucapkan terima kasih kepada Geran Penyelidikan DCP-2017-009/1

RUJUKAN

- Ahmad Suhael Adnan. 2018. *Artikel 1(4) ICERD Bercanggah dengan Perlembagaan Persekutuan*, <https://www.bharian.com.my/berita/nasional/2018/11/501460/artikel-14-icerd-bercanggah-perlembagaan-persekutuan>, Jumaat 23 November (atas talian 7 April 2019)
- Ahmad Suhael Adnan. 2019. Jangan Ganggu Kedudukan UiTM. *BeritaHarian.com* <https://www.bharian.com.my/berita/nasional/2018/05/431494/jangan-ganggu-kedudukan-uitm> (atas talian 26 September 2019)
- Anderson, Benedict. 2006. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. New York: Verso
- BH Online. 2018. *Kronologi Kes Kematian Muhammad Adib*, (atas talian 19 Mac 2019)
- Edmund Lim. 2015. *Behind the Scenes: What Led to Separation in 1965*. <http://www.straitstimes.com/opinion/behind-the-scenes-what-led-to-separation-in-1965> (atas talian 13/4/2019)
- Firdaus Azil. 2018. Bukan Mudah Ratifikasi ICERD di Negara Ini, kata Perdana Menteri, Astro Awani, <http://www.astroawani.com/berita-malaysia/bukan-mudah-ratifikasi-icerd-di-negara-ini-kata-perdana-menteri-189805> (atas talian 14/4/2019)
- Hagan, J. & Wells, A. D. 2005, 'The British and rubber in Malaya, c1890-1940,' in G. Patmore, J. Shields & N. Balnave (eds), *The Past is Before Us: Proceedings of the Ninth National Labour History Conference*, ASSLH, Business & Labour History Group, University of Sydney, Australia, pp. 143-150. <https://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=2648&context=artspapers> (atas talian 7 April 2019)
- Hariati Azizan. 2012. Chinese and Truly Malaysia, *The Star.com* (Sunday 22 January) <https://www.thestar.com.my/news/nation/2012/01/22/chinese-and-truly-malaysian> (atas talian 23 September 2019)
- Joseph Kaos Jr. 2019. NGOs Thanks Dr M for Withdrawing from Rome Statute, 2019. *The Star Online* <https://www.thestar.com.my/news/nation/2019/04/12/ngos-thank-dr-m-for-withdrawing-from-rome-statute/> (atas talian 14 April 2019)
- Lorena Allam, and Nick Evershed. 2019. The Killing Times: the massacres of aboriginal people, Australia must confront, *The Guardian*, 3 March <https://www.theguardian.com/australia-news/2019/mar/04/the-killing-times-the-massacres-of-aboriginal-people-australia-must-confront> (atas talian 7 April 2019)
- Lee, Hwok-Aun and Muhammed Abdul Khalid. 2016. Discrimination of high degrees: Race and graduate hiring in Malaysia, *Journal of the Asia Pacific Economy*, Vol. 21 (1): 53-76.
- Mahmood Mamdani. 2012. *Define and Rule: Native as Political Identity*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Malaysia's 50 Richest <https://www.forbes.com/malaysia-billionaires/list/> (atas talian 7 April 2019).
- Matthews, Dylan. 2016. *No, really, George W. Bush Lied About WMDs* <https://www.vox.com/2016/7/9/12123022/george-w-bush-lies-iraq-war> (atas talian 7 April 2019).
- Mills, C. Wright. 2000. *Sociological Imagination (40th anniversary edition)*. United Kingdom: Oxford University Press
- Mohd Salleh Abas. 1985. *Unsur-unsur Tradisi Dalam Perlembagaan Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Mohd Anwar Patho Rohman, Mahanum Abdul Aziz, dan Zarina Zakaria. 2018. Hindraf Tuntut Tanah, UiTM semua kaum <https://www.hmetro.com.my/mutakhir/2018/05/343978/hindraf-tuntut-tanah-uitm-semua-kaum> (atas talian 26 September 2019)
- Malaysiakini. What did Mahathir say about UEC, (January 2) <https://www.malaysiakini.com/news/458639> (atas talian 26 September 2019)
- Nazri Muslim, dan Ahmad Hidayat Buang. 2012. Islam Dalam Perlembagaan Persekutuan Dari Perspektif Hubungan Etnik di Malaysia. *Jurnal Kemanusiaan*, Vol.10(2):115-129
- Nidzam Sulaiman, Kartini Aboo Talib @ Khalid, dan Suzanna M. Isa. 2017. *Tuntutan Sabah dan Sarawak Keluar Malaysia (SSKM) Dalam Media Massa: Satu Kajian Eksplorasi*. Siri Kertas Laporan Penyelidikan KITA-UKM, Bil. 9 (Feb.) Bangi: Institut Kajian Etnik.
- Tarrance Tan. 2018 (a). Mega-anti ICERD rally can cool down racial tensions claims PAS, *TheStar.com* (Wednesday 28 November) <https://www.thestar.com.my/news/nation/2018/11/28/mega-anti-icerd-rally-can-cool-down-racial-tensions-claims-pas> (atas talian 26 September 2019)
- Tarrance Tan. 2018 (b). Guan Eng Under Fire Over Mandarin Only Statement, *TheStar.com* (Monday, 25 June) <https://www.thestar.com.my/news/nation/2018/06/25/guan-eng-under-fire-over-mandarinonly-statement> (atas talian 26 September 2019)
- United Nation Human Rights Office of th High Commissioner (OHCHR), International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cerd.aspx> (atas talian 23 September 2019)
- Quigley, Harold. S. Foreign Concession in Chinese Hands. *Foreign Affairs*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/1928-10-01/foreign-concessions-chinese-hands> (atas talian 26 September 2019)
- Shamsul A.B. 2009. *Culture and Governance in Malaysia's Survival as a Nation*. UKM Ethnic Studies Paper

- Series, No. 3 (September). Bangi: Institute of Ethnic Studies
- Shamsul A.B. 1997. The Making of A "Plural" Malaysia: A Brief Survey. In. David Y.H. Wu., Humprey McQueen., and Yamamoto Yasushi (eds.). *Emerging Pluralism in Asia and the Pacific*. Hong Kong: Hong Kong Institute of Asia-Pacific Studies, The Chinese University of Hong Kong. Pg. 67-83
- Sirimal Abeyratne. 2008. Economic Development and Political Conflict: Contemporary Studies of Sri Lanka and Malaysia, *South Asia Economic Journal*, 9 (2):393-417
- Teoh Pei Ying. 2019. Court shown video reenactment how Adib could have sustained injuries. The New Straits Times (Monday September 23). <https://www.nst.com.my/news/nation/2019/03/473227/court-shown-video-reenactment-how-adib-could-have-sustained-injuries> (atas talian 26 September 2019)
- Utusan Online. 2018. *PAUiTM Bantah gesaan Hindraf buka UiTM Kepada Semua Kaum*, 28 Mei, m.utusan.com.my (atas talian 19 Mac 2019)
- Kartini Aboo Talib @ Khalid
Institut Kajian Etnik (KITA)
Universiti Kebangsaan Malaysia
k_khalid@ukm.edu.my
- Suraiya Ishak
Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan
Universiti Kebangsaan Malaysia
suraiya@ukm.edu.my